

УДК 378:37.01:364

М. М. ВИДИШ,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті висвітлюються особливості використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій у практиці навчання майбутніх соціальних працівників в умовах вищої школи, що може створити максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості молодого людини, виявлення та активного використання її індивідуальних особливостей у навчальній діяльності.

Ключові слова: *особистісно орієнтовані технології, гуманістично-особистісна технологія, технологія підтримки, технологія співпраці, синергетичний підхід.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Освіта – одна з найважливіших сфер людської діяльності і визначальний фактор розвитку людства. Сучасне реформування системи вищої освіти в Україні потребує впровадження в освітню практику новітніх інноваційних технологій, які передбачають навчання, виховання, формування навичок наукової роботи й управління, заснованих на модернізованій системі. Результативність цього процесу досягається використанням сучасних високоефективних методів, засобів і прийомів, що забезпечують творче оволодіння величезним масивом наукових знань. У цьому процесі важливу роль відіграють інноваційні властивості (інноваційна, корпоративна свідомість, інноваційна поведінка, толерантність) науково-викладацького складу вищого навчального закладу,

від яких залежить рівень професійної підготовки студентів. Тому в період оновлення системи освіти в Україні великого значення набувають пошуки принципово нових механізмів взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу.

У сучасній педагогічній практиці навчання студентської молоді все активніше застосовуються інноваційні технології у вищих навчальних закладах, що робить їх конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг. Пріоритетне, стратегічне завдання сучасної школи полягає в створенні умов для розвитку і самореалізації особистості, тому є необхідність переходу від типових педагогічних технологій навчання до особистісно орієнтованих. Держава переходить до моделі інноваційного розвитку.

Це робить надзвичайно актуальним дослідження проблеми використання інноваційних технологій у навчанні майбутніх соціальних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідження, присвячені розкриттю ролі розповсюдження та реалізації інноваційних технологій в умовах навчання студентської молоді у вищій школі, знаходимо у працях В. Носкова, А. Кальянова, О. Мірошниченко [1], В. Ширяєвої [2], В. Штейнберга [3], Е. Роджерса [4], О. В. Павлова [10], Ф. Шумейкера [6] та багатьох інших. На жаль, майже немає теоретичних напрацювань у питаннях використання у практиці навчання студентської молоді інноваційних технологій, зокрема особистісно орієнтованих. І ті проблеми, які сьогодні існують у вищих навчальних закладах, потребують належного психолого-педагогічного забезпечення для реалізації особистісно орієнтованих інноваційних технологій.

Технологія особистісно орієнтованого навчання полягає у створенні оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, що будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих особистісних цінностей.

Метою статті є розробка підходів щодо використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій у практиці навчання студентської молоді в умовах вищої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідна ідея особистісно орієнтованого навчання – знайти, підтримати, розвинути в молодій людині найкращі людські якості та її здібності, закласти механізми самопізнання,

самовдосконалення, самостійності, достатні для становлення особистості та її взаємодії з оточуючим середовищем.

Особистісно орієнтоване навчання – це таке навчання, центром якого є особистість молодшої людини, її самобутність, самоцінність: об'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти [11].

І. С. Якиманська виокремлює три моделі особистісно орієнтованої педагогіки: соціально-педагогічну, предметно-дидактичну та психологічну.

Соціально-педагогічна модель виховує з попередньо заданими якостями. Освітні інститути суспільства створюють структуру такої особистості. Завдання навчання полягає у наближенні кожної молодшої людини до її параметрів (носіїв масової культури).

Предметно-дидактична модель особистісно орієнтованої педагогіки пов'язана з предметною диференціацією, яка забезпечує індивідуальний підхід у навчанні.

Психологічна модель особистісно орієнтованої педагогіки спочатку зводилась до визнання відмінностей у пізнавальних здібностях студентів, які в реальному освітньому процесі виявляються у здібності до навчання (індивідуальна здібність до засвоєння знань). При цьому метою освітнього процесу є корекція здібності до навчання як пізнавальної здібності.

Дослідження було спрямовано на виявлення особливостей використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій у навчанні майбутніх соціальних працівників під впливом цілеспрямованої діяльності науково-педагогічних працівників сучасного вищого навчального закладу.

Одним з етапів дослідження було виявлення суттєвих характеристик особистісно орієнтованих інноваційних технологій в умовах вищого навчального закладу. Аналіз та систематизація літератури з особистісно орієнтованих інноваційних технологій соціальної роботи дозволив виділити такі їх види:

- гуманістично-особистісну;
- технологію підтримки;
- технологію співпраці.

У центрі даних технологій перебуває особистість, яка відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна до усвідомлюваного та відповідального вибору у різних життєвих ситуаціях.

Особистісно орієнтовані інноваційні технології розглядалися в цьому дослідженні як технології, що характеризуються антропоцентричністю; гуманістичною суттю; психотерапевтичною спрямованістю.

Джерело розвитку даних технологій має місце в положеннях діалогової концепції культури М. Бахтіна – В. Біблера, де обґрунтовано ідею всезагальності діалогу як основи людської свідомості. Як стверджує М. Бахтін, діалог, який характерний для людської свідомості, виступає адекватною формою буття та спілкування культур [6]. Це положення вченого вказує на те, що діалог сприяє розвитку спілкування між людьми з різними культурами. У контексті навчання студентської молоді діалог впливає на вирішення соціальних та життєвих проблем у країнах з різною культурою.

На думку В. Біблера, статус суб'єкта як іншого “Я” у діалозі сприяє розвитку, перетворенню його неповторної індивідуальності [7]. Висновки вченого вказують на те, що шлях до діалогічного засвоєння соціальних проблем в суспільстві має прокласти метапозиція особистості. Вона є інтегральною позицією, яка служить загальною характеристикою місця особистості у статутно-рольовій внутрішньогруповій структурі.

До основних настанов особистісно орієнтованих інноваційних технологій роботи з молоддю у вищій школі нами віднесені спілкування, взаєморозуміння між студентом і викладачем, професійна підтримка молоді та їхня співпраця.

Як свідчить наше дослідження, при використанні технології підтримки, що виражає суть гуманістичної позиції особистості науково-педагогічного працівника до студента, актуальним є впровадження полісуб'єктного (діалогічного) підходу. Цей підхід пов'язано з багатоаспектним спілкуванням у межах інноваційного навчального середовища як соціокультурного простору, де здійснюється діалогічна взаємодія суб'єктів (науково-педагогічного працівника з молоддю), що має діяльнісно-творчий характер. Реалізація полісуб'єктного підходу до використання технології підтримки потребує від науково-педагогічного працівника виявлення довіри до молоді, яка шукає для себе шляхи допомоги для подолання труднощів у навчальній діяльності та у житті. У контексті даного підходу використання технології підтримки у вищому навчальному закладі вимагає від науково-педагогічного працівника виявлення уміння не тільки розуміти соціальні та життєві проблеми молоді, але і уміння вступати з нею у змістовний діалог. Це вміння характеризує розвинутий інтелект, креативність і комунікативні здібності особистості сучасної молоді.

У процесі дослідження було встановлено, що під час використання гуманістично-особистісної технології роботи з молоддю науково-педаго-

гічний працівник має орієнтуватися на гуманістично-особистісний підхід. Метою такого підходу є пробудження до життя внутрішніх сил та можливостей особистості кожного студента для самостійного вирішення ним своїх життєвих проблем і проблем у навчанні.

Особистіно орієнтований підхід поєднує виховання та освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку молодій людині, підготовки її до життєтворчості.

Як головні можна виділити такі завдання:

розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента;

максимально виявити, ініціювати, використати індивідуальний досвід студента;

допомогти особистості пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватись, а не формувати попередньо задані здібності;

сформувати в особистості культуру життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати своє повсякденне життя, правильно визначити лінії життя.

Упровадження гуманістично-особистісного підходу в процесі використання гуманістично-особистісної технології, як свідчить наше дослідження, вимагає від науково-педагогічного працівника умінь створювати інноваційне діалогічне середовище для молоді під час вирішення ними своїх соціальних і життєвих проблем, а також реалізації інноваційного потенціалу у спільній навчальній діяльності зі студентами.

При використанні технології співпраці особливого значення набуває впровадження пошукового підходу. Він має розгортатися у ході реалізації пошукових дій науково-педагогічного працівника, спрямованих на розв'язання соціальних і життєвих проблем молоді. Важливу роль у цьому процесі відіграє використання науково-педагогічним працівником таких форм пошукової науково-дослідницької діяльності:

систематичне дослідження соціальних проблем студентської молоді;

моделювання форм пошукової роботи з молоддю;

реалізація дискусійних форм пошукової діяльності з метою вирішення соціальних і життєвих проблем молоді.

Критеріями ефективності застосування пошукового підходу в технології співпраці є такі характеристики науково-педагогічного працівника:

особистісно-усвідомлювальне ставлення до процесу реалізації даної технології;

потреба у пошуковій інноваційній діяльності;

уміння творчо застосовувати сучасні пошукові методи та форми роботи з молоддю.

Серед вищезазначених підходів до використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій у навчанні студентської молоді особливе значення має синергетичний підхід. У сучасних умовах він виступає методологічною концепцією в галузі соціальної роботи.

Синергетична концепція була розроблена Фуллером. Під синергією автор розуміє “загальний досвід якісних та кількісних зв’язків, які можуть бути досягнуті у даній системі” [8, с. 49].

Синергетичний підхід спрямований на відхід від застосування таких підсистем, як “особистість–середовище”, “середовище–особистість”, та базується на підсистемі “Я” та інші”. Даний підхід суттєво активізує роль при використанні особистісно орієнтованих інноваційних технологій діалогічних методів і прийомів, що спрямовані на реалізацію діалогічних взаємовідносин між науково-педагогічним працівником та “Я”-іншими” (молоддю, колегами по роботі).

Упровадження вищезазначених підходів у разі використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій роботи з молоддю у вищій школі сприяє активізації інноваційної діяльності студентів. На нашу думку, реалізація особистісно орієнтованих інноваційних технологій у перспективі дасть можливість змінити всю систему підготовки майбутніх фахівців для соціальної сфери у вищій школі. У цьому процесі науково-педагогічний працівник виступає як інноваційна особистість. Він має нести повну соціальну та особистісну відповідальність, орієнтуватися на такі загальнолюдські цінності, як повага до особистості студента та визнання його самоцінності; прийняття молоді такою, якою вона є, емпатія, емоційна відвертість та контрольоване приєднання, тобто уміння досягти емоційного зв’язку з молоддю, але при цьому контролювати себе.

Дані детермінанти особистості науково-педагогічного працівника при використанні особистісно орієнтованих інноваційних технологій відображають гуманістичну спрямованість його професійної діяльності, яка звернена до молоді на засадах гуманістичних норм та ідеалів.

Висновки. Технології особистісно орієнтованого навчання можуть створити максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості молодої людини, виявлення та активного використання її індивідуальних особливостей у навчальній діяльності. Основні елементи технології: виявлення суб’єктного досвіду студента, формування наукових

знань з опорою на досвід студента, узгодження нових понять із суб'єктивним досвідом студента. Базовою орієнтацією науково-педагогічного працівника у контексті даної технології є його послідовне ставлення до студента як до особистості, самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку, як до суб'єкта виховної взаємодії. Особистісно орієнтоване навчання передбачає розвиток критичного мислення студентів, що потребує діалогічної ситуації, вільної, творчої особистості.

Отримані наукові результати свідчать про те, що використання особистісно орієнтованих інноваційних технологій при підготовці майбутніх соціальних працівників вимагає від науково-педагогічного складу вищого навчального закладу дій щодо взаємодії на засадах діалогічності, підтримки молоді та співпраці учасників навчально-виховного процесу. А розв'язанням цього завдання та **перспективою подальших досліджень** буде зміна педагогічних методик і впровадження інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Носков В. И. Психологические барьеры при применении инновационных технологий в условиях вуза (Совершенствование реализации инновационных технологий) / В. И. Носков, А. В. Кальянов, О. В. Мірошніченко // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 11. – С. 36–41.
2. Ширяева В. А. Теория сильного мышления : учебный курс по ТРИЗ для старшеклассников / В. А. Ширяева // Школьные технологии. – 2001. – № 3. – С. 66–84.
3. Штейнберг В. Э. Практика конструкторско-технологической деятельности / В. Э. Штейнберг // Школьные технологии. – 2000. – № 6. – С. 16–27.
4. Роджерс Э. Коммуникация в организациях / Э. Роджерс, Р. Агарвала-Роджерс. – М. : Экономика, 1980. – 212 с.
5. Rogers E. M. Communication of innovations: A cross-cultural approach (2nd ed. of Diffusion of innovations) / E. M. Rogers, E. E. Shoemaker. – New York : Free Press. – N. Y. – Free-Press, 1971. – P. 211–219.
6. Философия М. М. Бахтина и этика современного мира : сб. науч. ст. – Саранск : Изд-во Мордовск. ун-та, 1992. – 112 с.
7. Библер В. С. На гранях логики культуры: Книга избранных очерков / В. С. Библер. – М. : Русское феноменологическое общество, 1997. – 440 с.
8. Павлова О. В. Інноваційні технології соціальної роботи у вищій школі : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. В. Павлова. – Донецьк : Видавництво “Норд-Прес”, 2010. – 197 с.
9. Якиманская И. С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Просвещение, 1998. – 164 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Романовська Л. І.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2013.

Выдыш Н. Н. Особенности использования инновационных технологий в обучении будущих социальных работников

В статье рассматриваются особенности использования личностно ориентированных инновационных технологий в практике обучения будущих социальных работников в условиях высшей школы, которые могут создать максимально благоприятные условия для развития и саморазвития личности молодого человека, выявления и активного использования его индивидуальных особенностей в учебной деятельности.

Ключевые слова: *личностно ориентированные технологии, гуманистически личностная технология, технология поддержки, технология сотрудничества, синергетический подход.*

Vydysh M. M. Peculiarities of the use of innovative technologies in the process of teaching of future social workers

The article reveals the peculiarities of implementation of the personality-oriented innovative technologies in the practice of teaching of future social workers at the higher educational establishment that can create maximally favourable conditions for development and self-development of personality of young person, exposure and active usage of his individual features in educational activity.

Keywords: *personality-oriented technologies, humanistically-personality technology, technology of support, technology of collaboration, sinergistical approach.*